

je obitelji, a dubok osjećaj otuđenosti otežavao im je uspostavu kontakta s okolinom.

Ova zanimljiva knjiga je bogato ilustrirana službenim sovjetskim fotografijama koje dobro prikazuju uvjete života u logorima - npr. pothranjeni i iscrpljeni zarobljenici, nastambe i drugi dijelovi logora, "antifašistički" sastanci, priredbe zarobljeničkih kazališnih grupa (koje su rado posjećivali i sovjetski građani), itd. U knjizi se nalaze i brojne tablice i grafički prikazi sa statističkim podacima (broj zarobljenika po logorima, njihova nacionalna pripadnost, njihov udio u poslijeratnoj obnovi SSSR-a, itd.), kao i brojni faksimili sovjetskih dokumenata.

Knjiga Stefana Karnera tek je jedan od prvih koraka u istraživanju ove problematike, ali nas na zanimljiv način upoznaje sa sudbinama njemačkih i austrijskih vojnih zarobljenika u Sovjetskom Savezu nakon 1945. godine.

Nika Barić

John Ivan PRCELA - Dražen ŽIVIĆ, *Hrvatski holokaust. Dokumenti i svjedočanstva o poratnim pokoljima u Jugoslaviji*, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Zagreb 2001., 584 str.

Za razliku od knjige *Holokaust u Zagrebu*, koja obrađuje stradanje Židova u Hrvatskoj tijekom Drugoga svjetskog rata, pojavljivanje knjige *Hrvatski holokaust*, koja obrađuje stradanje hrvatskih vojnika i civila na Bleiburgu i "Križnom putu" nakon rata, prošlo je gotovo nezapaženo u hrvatskoj javnosti. Svatko će nesumnjivo imati svoju teoriju kojom će objasniti tu pojavnost te će se razlozi javiti u rasponu od političkih do zavjereničkih. Takvo objašnjenje ne može, daka, biti predmetom kratkoga osvrta na knjigu o kojemu je ovdje riječ.

Knjiga *Hrvatski holokaust* ima svoju dugu i donekle burnu povijest. U poslijeratno vrijeme kad je u komunističkoj Jugoslaviji terorom nemetnuta posvemašnja šutnja o masovnim zločinima partizanskih jedinica nad hrvatskom vojskom i civilima nakon službenoga završetka rata - na što se danas referira kao na zločine u Bleiburgu - neki su pojedinci u emigraciji, ponajprije dr. Krunoslav Draganović, ne samo bili upoznati s tim pokoljima, nego su počeli sustavno prikupljati dokaze i osobna svjedočanstva o njima. Nekoliko je takvih osobnih svjedočanstava Ivo Bogdan objavio u knjizi na španjolskom *La tragedia de Bleiburg* 1963. u izdanju revije *Studia Croatica*.

Među rijetkim pojedincima koji su skupljali gradivo o tom velikom stradanju Hrvata bio je i John Ivan Prcela, franjevački bogoslov iz Sinjske krajine, koji je, nakon bolesti i napuštanja franjevačkog reda, u Sjedinjenim Američkim Državama diplomirao englesku književnost i njemački jezik te magistrirao 1957. godine iz francuske književnosti i jezika. Kraće je vrijeme predavao jezike na srednjim školama, ali se uskoro posvetio prikupljanju gradiva o "Bleiburgu".

Prcela je još davne 1970. godine u suradnji s hrvatskim povjesničarom u emigraciji Stankom Goldescuom objavio knjigu o bleiburškoj tragediji hrvatskoga naroda na engleskom pod naslovom *Operation Slaughterhouse* [Operacija klaod-

nica]. Knjigu je objavila nakladna kuća Dorrance Publishing Company iz Philadelphije.

Knjiga *Hrvatski holokaust* donekle je prošireni prijevod engleskog izdanja, ali ne potpuno, jer je naznačen i drugi suautor. Možda je potrebno istaknuti da je knjiga i inače pomalo neobično koncipirana, tako da je više zbornik radova nego djelo jednoga ili dvojice autora, iako su naznačena samo dvojica kao autori. Najveći dio knjige (151-533) kolekcija je osobnih svjedočanstava, a prvi dio koji je nazvan "Analiza" sastavljen je od priloga nekoliko autora, uključujući, dakako, i dvojicu koji su naznačeni kao autori knjige. Živić je autor priloga "Velikosrpska agresija na Republiku Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu". Iako je to prilog po sebi vrijedan pozornosti, vjerojatno mu nije mjesto u knjizi svjedočanstava o tragediji hrvatske vojske i civila na Bleiburgu i na "Križnom putu". Uvršten je i Guldescuov prilog "Pregled hrvatske povijesti", istina uz ispriku da je vjerojatno zastario, ali uz opravdanje da se njime odaje dužno poštovanje autoru. U trećem dijelu "Prilozi" donijeto je nekoliko fotografija, karata i faksimila. Ondje je i fotografija I. Prcele sa sinom. U "Dodatku" objavljeno je nekoliko dokumenata. Knjiga je popraćena Bibliografijom, sažetkom na engleskom, Kazalom imena te životopisima naznačenih autora.

Englesko izdanje knjige zasigurno je imalo svoju svrhu, jer je knjiga ne samo održavala svijest o velikoj hrvatskoj tragediji, nego je upravo Prcelinom upornošću dospijevala do raznih knjižnica i relevantnih političara i znanstvenika. Sa strogo historiografskoga stajališta, prikupljena svjedočanstva preživjelih vrijedan su izvor za historiografska promišljanja. Samo nizanje osobnih svjedočanstava ne mora, međutim, biti ni jedino moguće ni najbolje rješenje u pisanju povijesti. Možda bi bilo primjerenije prirediti povijest hrvatskoga stradanja na Bleiburgu na temelju kritičkoga pristupa prikupljenim osobnim svjedočanstvima te arhivskoga gradiva. Stoga bi dodatnim naporom trebalo doći do rukopisa o tom hrvatskom stradanju koji je Krunoslav Draganović gotovo priveo kraju prije nego je bio prisilno doveden u Jugoslaviju. Koliko se zna, Draganović je, kao vrstan povjesničar, upravo tako pristupio osobnim svjedočanstvima koje je sam prikupljao.

Gospodinu Prceli se pak mora odati dužna zahvalnost za napore koje je činio i još uvijek čini da ta velika tragedija ne padne potpuno u zaborav. Istu zahvalnost dugujemo i prema onima koji su podržavali njegove napore i još ih podržavaju, što je vidljivo i iz ovoga proširenog izdanja knjige, osobito gosp. Melkioru Mašini, predsjedniku Hrvatske katoličke zajednice u Americi i Kanadi.

Jure Krišto